

POSTANOWIENIE

Dnia 4 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania T. R.
od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno - Rentowego Ministerstwa Spraw
Wewnętrznych i Administracji w Warszawie
o wysokość emerytury policyjnej i policyjnej renty inwalidzkiej,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 4
grudnia 2024 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego we
Wrocławiu
z dnia 19 stycznia 2023 r., sygn. akt III AUa 410/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od T. R. na rzecz Dyrektora Zakładu Emerytalno -
Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w
Warszawie kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego z ustawowymi odsetkami z
art. 98 § 1¹ k.p.c.**

UZASADNIENIE

T. R. złożyła odwołania od dwóch decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie z dnia 9 czerwca 2017 r.:
1. decyzji ponownie ustalającej wysokość emerytury od 1 października 2017 r., 2. decyzji ponownie ustalającej wysokość renty inwalidzkiej od 1 października 2017 r.

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Opolu z dnia 16 lutego 2022 r., zmieniono zaskarżone decyzje i zobowiązano Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie do przeliczenia emerytury policyjnej i policyjnej renty inwalidzkiej z pominięciem art. 15c i art. 22a ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 708 ze zm.; dalej ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy) (punkt I wyroku) oraz orzeczono o kosztach postępowania (punkt II wyroku).

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, wyrokiem z dnia 19 stycznia 2023 r., zmienił zaskarżony przez organ rentowy wyrok Sądu Okręgowego w punkcie I w ten sposób, że odwołania oddalił oraz orzekł o kosztach postępowania za obie instancje.

W sprawie ustalono, że T. R. w dniu 6 października 1961 r. rozpoczęła służbę przygotowawczą na stanowisku oficera operacyjnego Wydziału III KWMO O.. Od dnia 25 lipca 1962 r. zajęła stanowisko oficera operacyjnego Wydziału IV, a od dnia 25 czerwca 1971 r. starszego inspektora Wydziału IV. Z dniem 16 września 1975 r. została mianowana na stanowisko kierownika sekcji Wydziału IV SB KWMO O., a od dnia 27 listopada 1989 r. na kierownika Sekcji Wydziału Studiów i Analiz SB.

Pełniąc służbę na stanowiskach oficera operacyjnego, inspektora i starszego inspektora Wydziału Służby Bezpieczeństwa, prowadziła pracę typowo operacyjną, wykonywaną w terenie w różnych porach dnia i roku niezależnie od warunków atmosferycznych. Również w dalszym okresie, pracowała operacyjnie, a ponadto kierowała, organizowała i nadzorowała pracę podległych funkcjonariuszy.

W opinii służbowej z dnia 6 listopada 1962 r. wskazano, że odwołująca się zajmowała się „zagadnieniami zakonów żeńskich”. W pierwszym roku służby zapoznawała się z problematyką tych zagadnień, a przede wszystkim zakonem M. B.. Odwołująca się

„założyła zakonowi sprawę obiektową”. Prowadziła szereg rozmów z zakonnicami „z wynikiem pozytywnym” i z osobami mające dotarcie do zakonów.

Odwołująca się była również angażowana do realizacji innych czynności operacyjno-zabezpieczających. Od września 1968 r. powierzono jej prace analityczno-informacyjne w Wydziale; w razie potrzeby wykonywała również inne zadania między innymi w zakonach żeńskich.

Oprócz bieżącej pracy sprawozdawczo-informacyjnej odwołująca się uczestniczyła w opracowaniu analityczno-statystycznego dokumentu dotyczącego kleru w województwie opolskim. Została wyróżniona nagrodą pieniężną oraz otrzymała pochwałę I zastępcy komendanta wojewódzkiego. Jako kierownik Wydziału IV w dalszym ciągu prowadziła pracę operacyjną oraz kierowała, organizowała i nadzorowała pracę podległych funkcjonariuszy.

Do akt organu rentowego wpłynęła informacja Instytutu Pamięci Narodowej z 4 maja 2017 r. o przebiegu służby T. R., w której wskazano, iż w okresie od 1 października 1961 r. do 28 lutego 1990 r. pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13a o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy.

Decyzją z dnia 9 czerwca 2017 r. organ rentowy ponownie ustalił wysokość emerytury odwołującej się od 1 października 2017 r. W decyzji dotyczącej emerytury wskazano, że podstawę wymiaru świadczenia stanowi kwota 4440,67 zł. Emerytura wynosi 29,25% podstawy wymiaru, a jej łączna wysokość wynosi 1298,90 zł. Jako podstawę prawną decyzji wskazano przepisy - art. 15c w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy.

Decyzją z dnia 9 czerwca 2017 r. organ rentowy ponownie ustalił wysokość renty odwołującej się od 1 października 2017 r. W decyzji dotyczącej renty wskazano, że podstawę wymiaru świadczenia stanowi kwota 4406,14 zł. Renta wynosi 1000 zł.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że Sąd pierwszej instancji dokonał nieprawidłowej oceny znaczenia działań odwołującej się, bowiem kluczowej okoliczności, jaką było wykonywanie przez nią pracy o charakterze operacyjnym, w tym zajmowanie się przez nią środowiskiem

kościelnym, błędnie nadał marginalne znaczenie. Podkreślił, że czynności operacyjne wykonywane przez odwołującą się na pewno nie były obojętne i nieprzydatne, stanowiły bowiem podstawę do dalszych czynności operacyjnych, poszczególnych służb i wydziałów. Tym samym błędem było uznanie przez Sąd pierwszej instancji, że odwołująca się, realizując swoje obowiązki służbowe, nie godziła w godność człowieka oraz prawa obywateli, nie uczestniczyła w jakichkolwiek czynnościach zmierzających do ich pokrzywdzenia. W ocenie Sądu Apelacyjnego do tego właśnie sprowadzała się praca operacyjna „po zagadnieniu zakonów żeńskich” w systemie państwa totalitarnego. Działalność operacyjna ubezpieczonej świadczy o jej bezpośrednim zaangażowaniu w realizację zadań i funkcji państwa totalitarnego.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, indywidualna ocena przebiegu spornego okresu służby daje podstawy do uznania, że była to działalność na rzecz totalitarnego państwa w rozumieniu art. 13b ustawy zaopatrzeniowej w znaczeniu, jakie nadała temu pojęciu uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20 (OSNP 2021 nr 3, poz. 1).

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku odwołująca się zarzuciła naruszenia prawa materialnego - art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, przez jego błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, iż przy ocenie kryterium „służby na rzecz państwa totalitarnego” wystarczająca pozostaje sama przynależność do danej struktury, „a co zdaniem Sądu Apelacyjnego, dowodzi pośredniemu przyczynianiu się do wykonywania dalszych (bliżej niedookreślonych) czynności operacyjnych” w sytuacji, gdy przy takiej ocenie, nie tylko skarżąca, ale każdy podmiot funkcjonujący w systemie państwa w omawianych latach może spotkać się z zarzutem, że jego działania, w ogólnym rozrachunku, były korzystne dla państwa totalitarnego, co stoi w sprzeczności z wykładnią przedstawioną w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2022 r., III UZP 1/20, i stanowi odstępstwo od oceny indywidualnych czynów skarżącej, pod kątem naruszenia przez skarżącą praw i wolności obywateli.

Skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, powołując się na to, że jest ona oczywiście uzasadniona.

Skarżąca wskazała na treść uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2022 r., III UZP 1/20, w szczególności na argument, że nie można z góry zakładać, że każda osoba pełniąca służbę działała na rzecz totalitarnego państwa, gdyż stanowiłoby to postać odpowiedzialności zbiorowej, zupełnie oderwanej od działań konkretnych funkcjonariuszy i ich oceny. Podkreśliła, że Sąd Apelacyjny w przedmiotowej sprawie jedynie pozornie podzielił powyższy kierunek wykładni, ostatecznie dokonując w całości błędnej oceny, prowadzącej się do wymierzenia odpowiedzialności zbiorowej. Sąd Apelacyjny nie dokonał oceny indywidualnych czynów skarżącej, nie ustalił, aby podejmowała ona jakiegokolwiek działania godzące w prawa i wolności obywateli ani aby wykonywała konkretne zadania nadające się do publicznego potępienia, poprzestając na uznaniu, iż praca skarżącej jako element mechanizmu Służb Bezpieczeństwa mogła być wykorzystana w dalszych czynnościach operacyjnych, tj. służyć celom państwa totalitarnego.

Organ rentowy, w odpowiedzi na skargę, wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie od skarżącej na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście,

biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Skarżąca wskazała na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Odnosząc się do tej przesłanki, należy zauważyć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika ona zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20 poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNAPiUS 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616).

Na wstępie wymaga podkreślenia, że uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20, nie sprzeciwia się możliwości uznania konkretnej służby za pracę na rzecz totalitarnego państwa, bo nie taki zresztą był cel wypowiedzi powiększonego składu Sądu Najwyższego. Przede wszystkim w uchwale III UZP 1/20 chodziło o zapewnienie standardu postępowania, to znaczy, by sąd (sądy) nie orzekały formalnie, pozostając związane stosownym zaświadczeniem wydanym w odniesieniu do konkretnego funkcjonariusza, gdyż o ewentualnym zaliczeniu do „służby na rzecz totalitarnego państwa” mogą decydować różne okoliczności, takie jak długość okresu pełnienia służby, jej historyczne umiejscowienie w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r., konkretne miejsce pełnienia służby, zajmowane stanowisko czy stopień służbowy, a także poziom zaangażowania w spełnianie obowiązków nałożonych na funkcjonariusza.

Jak wielokrotnie wyjaśniał zaś Sąd Najwyższy, przy dokonywaniu oceny prawnej służby z perspektywy art. 13b ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy bierze się pod uwagę przede wszystkim formację, w której była pełniona służba, a także zajmowane stanowisko czy stopień służbowy oraz przebieg służby. Określenie formacji/instytucji (z uwzględnieniem jednostek wymienionych w art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy) ma istotne znaczenie z uwagi na to, że zakres i przedmiot ich działalności może *prima facie* potwierdzać, że były one bezpośrednio ukierunkowane na realizowanie charakterystycznych dla ustroju totalitarnego zadań i funkcji i takie zadania wykonywali wszyscy - bez wyjątku - funkcjonariusze służący w danej jednostce organizacyjnej, stanowiący jej strukturę, bez której niemożliwe byłoby wykonywanie przypisanych tej jednostce zadań. Nawet brak po stronie odwołującego się indywidualnych działań bezpośrednio zmierzających do naruszania podstawowych praw i wolności człowieka, samoistnie nie wyklucza więc takiej kwalifikacji. Skoro art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy łączy służbę na rzecz totalitarnego państwa z samym podjęciem służby w instytucjach i formacjach wymienionych w tym przepisie, to istnieje domniemanie faktyczne (wynikające z informacji o przebiegu służby potwierdzającej służbę w tych jednostkach, uchwała Sądu Najwyższego III UZP 1/20, pkt 60), że służba w nich była służbą na rzecz totalitarnego państwa. Domniemanie to może być wprawdzie obalone w procesie cywilnym. Nie jest więc tak, że to na organie rentowym ciąży obowiązek udowodnienia (art. 6 k.c. w związku z art. 232 zdanie pierwsze k.p.c.), że dany funkcjonariusz uczestniczył w łamaniu praw człowieka i obywatela. W sytuacji, gdy potwierdzona zostaje służba w instytucjach i formacjach wymienionych w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, to ciężar dowodu przechodzi na ubezpieczonego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 kwietnia 2023 r., I USKP 40/22, OSNP 2023 nr 11, poz. 126; z dnia 16 stycznia 2024 r., I USKP 63/23, LEX nr 3656105; z dnia 13 grudnia 2023 r., III USKP 45/23, LEX nr 3645275; z dnia 9 stycznia 2024 r., III USKP 74/23, LEX nr 3652108; z dnia 18 kwietnia 2023 r., I USKP 40/22, OSNP 2023 nr 11, poz. 126).

Biorąc pod uwagę przedstawione orzecznictwo Sądu Najwyższego, zaskarżony wyrok nie jest sprzeczny z przedstawianą w nim wykładnią art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej. Należy zauważyć, że ustalona podstawa faktyczna wyroku (wiążąca Sąd

Najwyższy z mocy art. 398² § 2 k.p.c.) potwierdza służbę ubezpieczonej na rzecz totalitarnego państwa.

Odwołująca się przez okres służby zajmowała się trwałą i systematyczną inwigilacją i rozpracowywaniem zakonów żeńskich, w celu uzyskania informacji użytecznych w represjonowaniu i rozbijaniu jedności Kościoła Katolickiego uznawanego przez reżim komunistyczny za instytucję wrogą ustrojowi komunistycznemu. Odwołująca się brała zatem bezpośredni udział w czynnościach wspierających i utrwalających reżim komunistyczny, który łamał podstawowe prawa i wolności człowieka. Dlatego rację ma Sąd drugiej instancji, że jej służba była służbą na totalitarne państwo w rozumieniu art. 13b ustawy zaopatrzeniowej w znaczeniu, jakie nadała temu pojęciu uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20 i późniejsze orzecznictwo Sądu Najwyższego (wskazane wyżej).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. oraz art. 108 § 1 i art. 98 § 1 k.p.c. w związku art. 398²¹ k.p.c. w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935), orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[a.ł.]